

DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/74-1-10>

УДК 338.43:331.108

Храпкіна В.В.

доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3431-4369>

Райчева Л.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7764-4766>

Khrapkina Valentyna

National University of "Kyiv-Mohyla Academy"

Raicheva Larysa

International Humanitarian University, Odesa

ПОТРЕБИ РОБОТОДАВЦІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: МІЖНАРОДНІ РЕГЛАМЕНТИ

Враховуючи той факт, що повоєнна відбудова економічного сектору країни потребує дієвого формату швидкого зростання, актуальним є орієнтація на здобутки міжнародних організацій до норм та стандартів які спрямовані на сприяння справедливій трудовій практиці, підвищення безпеки працівників і заохочення сталої сільськогосподарської практики. Ціллю статті є узагальнення існуючих міжнародних стандартів, політик, принципів та вимог до потреб роботодавців аграрного сектору економіки. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати міжнародні стандарти та регламенти ISO, принципів та рекомендацій GLOBALG.A.P., оцінити політик та рекомендацій FAO та ILO, напрямів соціально відповідального бізнесу агросектору. Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) впливають на ключову роль у регулюванні бізнес-діяльності в аграрному секторі економіки та призначені на забезпечення безпеки харчових продуктів, екологічного менеджменту та соціальної відповідальності. Вони знаходяться у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності з сертифікацією GLOBALG.A.P та сертифікації робочих умов. Ці стандарти впливають на різні аспекти діяльності та управління в аграрному бізнесі. Дотримання цих стандартів є критичним для підвищення конкурентоспроможності бізнесу як на державному, так і на глобальному ринках. Впровадження цих компонентів у діяльність підприємств аграрного сектору економіки сприяє їх успішному функціонуванню та розвитку в сучасних умовах.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, потреби роботодавців, стандарти ISO, сертифікація.

Постановка проблеми. Проблеми загальної напруги з пропозицією робочої сили та кваліфікованих працівників залишаються актуальними. Незважаючи на швидке відновлення загального рівня зайнятості в аграрному економічному секторі, відбувається нестача працівників базового рівня, що пов'язані з поганими умовами праці в цих секторах. Низький рівень продуктивності ускладнює роботодавцям можливість пропонувати вищі заробітні плати. Крім того, реструктуризація попиту в міжрегіональному рівні створила значний надлишок вакансій у аграрних небезпечних регіонах. Зниження реальної заробітної плати та рівня життя через високі та швидкі темпи інфляції зараз не може бути компенсовано. Безробіття молоді продовжує створювати виклики для швидшої структурної адаптації та перебудови підходів до формування конкурентоспроможних навичок на ринку праці.

Проблема дисбалансу стає більше структурною, оскільки загальне зростання сповільнюється, а необхідність роботодавців в базовому рівні працівників залишається низькою. Усунення дисбалансу на ринку праці та в системі кваліфікацій може допомогти вирішити короткострокові проблеми зайнятості в аграрному секторі економіки.

На сьогодні постає необхідність створення сприятливих технічних, технологічних та економічних умов для залучення нових та збереження існуючих кадрів, що обґрунтовано показниками нестабільності та зниження загального показника зайнятості в аграрному секторі економіки України. Основною причиною такого становища є військові дії, які призвели до руйнування значної частини інфраструктури, що ускладнює логістичний процес та переробку продукції. Слід звернути увагу на те, що відновлення інфраструктури

може стати всеохоплюючим процесом, однак він є критично важливим для забезпечення стабільного функціонування аграрного сектора та нарощування його експортного потенціалу. Наразі більшість підприємств аграрного бізнесу використовують застаріле технічне обладнання, що знижує продуктивність та конкурентоспроможність. Залучення інвестицій в оновлення технічної бази та впровадження сучасних технологій, таких як точне землеробство та інноваційні методи управління ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародні публікації констатують, що аграрний сектор країн Європи стикається зі значною нестачею робочої сили та кваліфікації. Загострення проблематики пов'язано з відносно низьким внеском сектора у ВВП і негативним сприйняттям молоді робочих місць у сільському господарстві, які часто асоціюються з низькою заробітною платою та обмеженими перспективами кар'єрного зростання. В розвитку сільського господарства ОЕСР-ФАО на 2023–2032 рр. [9] зазначено, що сьогодні та в перспективі аграрний сектор потребує висококваліфікованих працівників, що пов'язано із цілями сталого розвитку та зменшення вуглецевого сліду сільськогосподарської діяльності. Пілотна програма Міністерства сільського господарства США зі стабілізації та захисту праці в сільському господарстві [12] на вимоги сталого розвитку та сталої робочої сили через надання грантової підтримки роботодавцям для створення безпечного середовища праці та усунення бар'єрів від міграції.

Світовий банк [12] у своїх дослідженнях акцентують увагу на наголосі на кліматично розумному сільському господарстві, циркулярній економіці та підвищенні продовольчої та харчової безпеки як необхідності сталих та інклюзивних цілей глобального розвитку. McKinsey (Nuscheler et. al., 2024) у своїх дослідженнях провели аналіз потреб роботодавців в аграрному секторі, зокрема у зв'язку з впровадженням нових технологій, а саме заснованих на інноваціях як використанні штучного інтелекту. Автори вивчають взаємодію інтеграції аналітичного штучного інтелекту (AI) з генеративним (AI), які можуть підвищити функціональну ефективність та створити додаткову вартість та знизити витрати у сільському господарстві. Deloitte досліджує зміни в аграрному секторі, включаючи вимоги до навичок і кваліфікації працівників [4]. Вони підкреслюють важливість адаптації до нових технологій і екологічних стандартів. Акцент робиться на тому, що зв'язок між діяльністю окремого працівника (години) та відчутними результатами (як задоволеність клієнтів) став розмитим. Замість цього на перший план вийшла складна мережа співпраці та попит на складні навички, які важко виміряти традиційними показниками продуктивності. Наприклад, у сільському господарстві автономні дрони можуть використовуватися для посіву насіння, внесення добрив і пестицидів, а також для перевірки наявності шкідників або пошкодження навколишнього середовища. Це дозволяє

працівникам зосередити свій час на освоєнні нових навичок для управління технологіями, оптимізації процесів.

Rabobank [13] виступає глобальним лідером у фінансовому обслуговуванні аграрного сектора. В своїх дослідженнях приділяють багато уваги ризикам фінансування сектору та нульового чистого викиду та декарбонізації, що значною мірою може впливати на пристрасть споживачів як неоднозначне використання зелених претензій.

Дослідження Ernst & Young [3] присвячені змінам у аграрному секторі, включаючи впровадження технологій та стійких практик, а саме як добробут на робочому місці сприяє продуктивності людей і бізнесу з позитивним впливом на суспільство. Узагальнимо міжнародні напрями у табличному вигляді (табл. 1).

Узагальнюючи вищевикладене, констатуємо, що міжнародні дослідження в основному, вивчають проблеми сталого розвитку, продовольчої безпеки та інновацій, тоді як потреби роботодавця та його добробуту дещо виходять із уваги спільноти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визначення потреб роботодавців перш за все зводиться до забезпечення свого прибутку від своєї агродіяльності. Для цього необхідно додержання норм та правил ведення свого бізнесу. Узагальнення міжнародних регламентів, технічних вимог допомагають забезпечити високі стандарти безпеки агропродовольства, екологічної сталості, інноваційності та соціальної відповідальності, сприяючи сталому розвитку аграрного сектору економіки та загальному добробуту населення, підвищенню конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є узагальнення існуючих міжнародних стандартів, політик, принципів та вимог до потреб роботодавців аграрного сектору економіки. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати міжнародні стандарти та регламенти ISO, принципів та рекомендацій GLOBALG.A.P., оцінити політик та рекомендацій FAO та ILO, напрямів соціально відповідального бізнесу агросектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації щодо регулювання бізнес діяльності в аграрному секторі економіки це ISO 22000, ISO 14001, ISO 45001. ISO 22000: Система управління безпечністю харчових продуктів ISO 22000 [6] визначає вимоги до системи управління безпечністю харчових продуктів для організацій, які беруть участь у будь-якому аспекті харчового ланцюга. Стандарт спрямований на забезпечення безпеки харчових продуктів на всіх етапах, від виробництва до споживання. ISO 22000 у своєму комплексі складається з елементів, що включають: встановлення ефективної комунікації з усіма зацікавленими сторонами в харчовому ланцюгу, систему управління, додержання вимог для підтримання гігієни та забезпечення безпечності харчових продуктів, аналіз небезпек та критичні контрольні точки (НАССР), які мають

Таблиця 1

Міжнародні напрями та акценти потреб роботодавців аграрного сектору економіки

Публікація	Напря́м	Суть
OECD-FAO Agricultural Outlook 2023–2032	Нестача робочої сили та кваліфікації, цілі сталого розвитку	Відзначає потребу в висококваліфікованих працівниках для досягнення цілей сталого розвитку та зменшення вуглецевого сліду.
USDA Launches Program to Support Agricultural Employers and Farmworkers, 2023	Стабілізація праці, безпечне середовище, усунення бар'єрів від міграції	Пілотна програма Міністерства сільського господарства США надає грантову підтримку роботодавцям для створення безпечних умов праці та усунення бар'єрів для міграції
World Bank Reports	Кліматично розумне сільське господарство, циркулярна економіка, продовольча безпека	Світовий банк акцентує увагу на необхідності впровадження кліматично розумного сільського господарства, циркулярної економіки та підвищення продовольчої безпеки
McKinsey (Nuscheler et. al., 2024)	Впровадження нових технологій, штучний інтелект	Аналіз потреб роботодавців у впровадженні нових технологій, зокрема аналітичного та генеративного штучного інтелекту для підвищення ефективності та зниження витрат
Deloitte (Global Human Capital Trends, 2024)	Зміни в аграрному секторі, вимоги до навичок	Важливість адаптації до нових технологій і екологічних стандартів, попит на складні навички, які важко виміряти традиційними показниками продуктивності
Rabobank (What does net zero mean for agriculture?, 2024)	Фінансування, декарбонізація, нульові чисті викиди	Дослідження ризиків фінансування сектору, декарбонізації, вплив на споживачів
Ernst & Young (Create a workplace to help your workforce thrive, 2024)	Технології, стійкі практики, добробут на робочому місці	Впровадження технологій та стійких практик, добробут на робочому місці сприяє продуктивності та позитивному впливу на суспільство

вплив на безпечність харчових продуктів. ISO 14001: Система екологічного менеджменту [5] впроваджує вимоги та правила для створення ефективної системи екологічного менеджменту, а саме щодо зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, виконання вимог законодавства та досягнення екологічних цілей. Стандарт складається із політики екологічного менеджменту, яка включає планування, впровадження та експлуатацію, перевірка та корегування і аналіз. ISO 45001: Система управління охороною праці та безпекою [7] визначає вимоги до системи управління охороною праці та безпекою на робочому місці з метою запобігання травм та захворювань, створення безпечних та здорових умов праці. Таким чином, враховуючи цей стандарт роботодавець повинен враховувати внутрішні та зовнішні фактори щодо впливу на систему охорони працею, планувати та вдосконалювати систему управління охороною праці шляхом коригувальних дій та аналізу з боку керівництва.

Сертифікація GLOBALG.A.P. [10] полягає в дотриманні підприємствами аграрного сектору економіки міжнародним стандартам та забезпечувати сталість та ефективність до вимог на всьому товарному ланцюгу. Сертифікація забезпечує агробізнесу: довіру споживачів так як це гарантія якості та безпеки продукції. Для підприємства збільшення можливостей для експорту та доступу до міжнародних ринків, що вимагають сертифікації, та покращення іміджу компанії, оптимізацію виробничих процесів та підвищення продуктивності. До основних принципів сертифікації GLOBALG.A.P. належить безпека продуктів харчування, захист навколишнього середовища та соціальна відповідальність.

Також зупинимось на сертифікації робочих умов аграрного сектору економіки, до таких відносять Fairtrade [11] який гарантує, що роботодавець надає гідні умови праці та справедливу заробітну платню та премії, а також підтримує права своїх працівників, об'єднуючи та формуючи профспілки. Rainforest Alliance [1] та SA8000 (Social Accountability International) сертифікація, яка зосереджена на сталому розвитку та забезпеченні добрих умов праці, дотримуючись вимог прав працівників, забезпечуючи безпеки та гігієни праці, справедливої оплати та соціальних виплат. Конвенції та рекомендації ILO [2] встановлюють міжнародні норми щодо умов праці: вимоги до безпеки та гігієни праці, заборони дискримінації та експлуатації, забезпечуючи права на колективні переговори та об'єднання та захищаючи від дитячої та примусової праці.

Узагальнені регламенти та норми міжнародних вимог до потреб роботодавців у аграрному секторі економіки (рис. 1) показує взаємозв'язки основних міжнародних стандартів ISO, сертифікації GLOBALG.A.P. та сертифікацій робочих умов в аграрному секторі, показуючи, як ці стандарти впливають на різні аспекти діяльності та управління в аграрному бізнесі. Акцентуємо, що при дотриманні цих характеристик бізнес буде прибутковим як на державному так й на глобальному ринках. Тому врахування даних компонентів потрібно додержуватись та поступово впроваджувати в свою діяльність.

Міжнародна комплексна система забезпечення якості, сталого розвитку, безпеки та соціально відповідального бізнесу в аграрному секторі економіки функціонує за допомогою стандартів ISO 22000, ISO 14001,

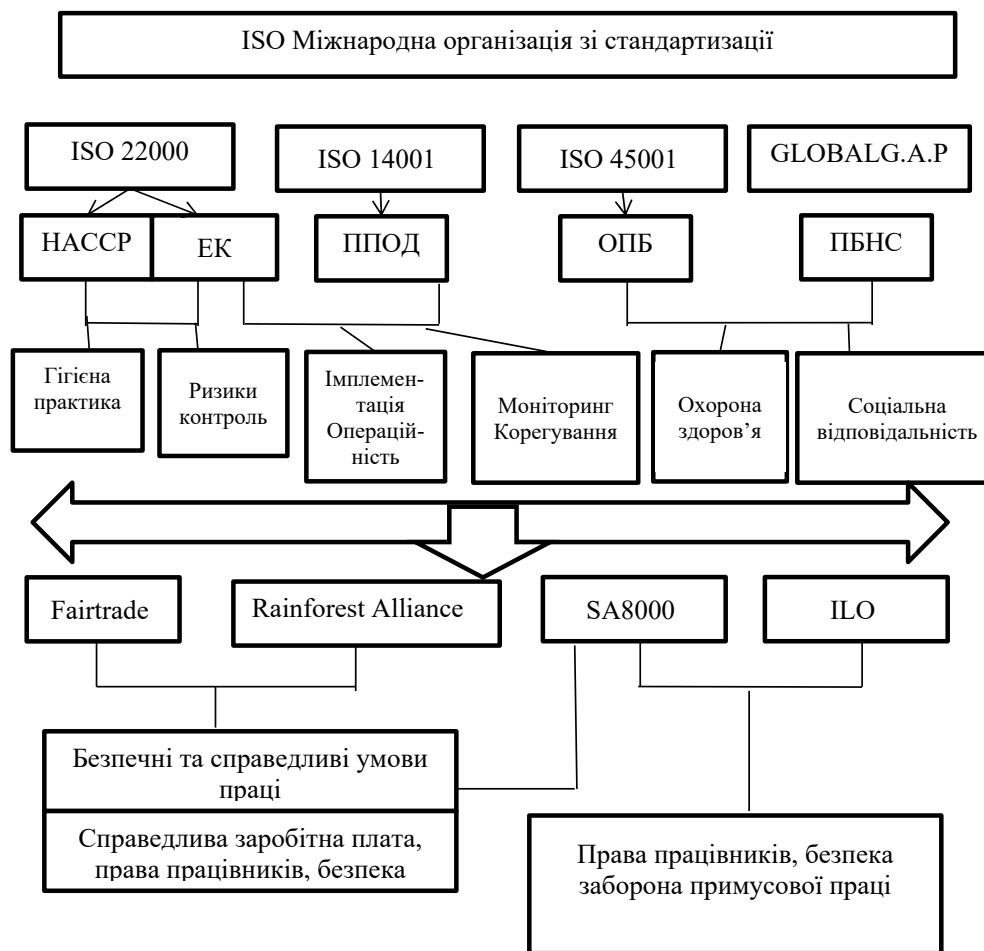

Рис. 1. Схема взаємодії норм до потреб роботодавців у аграрному секторі економіки

Умовні позначення:

ЕК – ефективність комунікації

ППОД – планування політики охорони довкілля

ОПБ – охорона праці та безпека

ПБНС – продукція, безпека, навколишнє середовище

ISO 45001 та сертифікації GLOBALG.A.P., Fairtrade, Rainforest Alliance, SA8000, і конвенції ILO ISO 22000 зорієнтована на безпеку продуктів харчування через аналіз ризиків, встановлення систем управління безпекою та контролю (НАССР), а також підтримання гігієнічних вимог і сертифікації GLOBALG.A.P. ISO 14001 націлений на дотримання вимог та здійснення функцій екологічного менеджменту та взаємодіє з сертифікаціями, які підтримують стійке землеробство та екологічну відповідальність, як-от GLOBALG.A.P., Fairtrade та Rainforest Alliance. ISO 45001 призначений для дотримання вимог соціальної відповідальності через створення систем управління охороною праці, врахування ризиків та впровадження коригувальних дій. При цьому зв'язок з сертифікацією щодо безпеки працівників, як-от Fairtrade, SA8000 та конвенції ILO. Ці сертифікації забезпечують відповідність агропідприємств міжнародним стандартам прав працівників, що підкріплюється конвенціями ILO.

Висновки. Міжнародні здобутки свідчать, що аграрний сектор країн Європи стикається зі значною нестачею робочої сили та кваліфікації. Загострення цієї проблеми пов'язано з досить незначним зовнішнім сектором у ВВП і з негативною асоціацією молоді працевлаштування у сільському господарстві, які часто проєцирується з низькою заробітною платою та обмеженими кар'єрними перспективами. Згідно з розвитком сільського господарства ОЕСР-ФАО на 2023-2032 рр., сьогодні та в перспективі аграрний сектор потребує висококваліфікованих працівників, що пов'язано із цілями сталого розвитку та зменшення вуглецевого сліду сільськогосподарських культур. Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) впливають на ключову роль у регулюванні бізнес-діяльності в аграрному секторі економіки та призначені на забезпечення безпеки харчових продуктів, екологічного менеджменту та соціальної відповідальності. Вони знаходяться у тісному взаємозв'язку

та взаємозалежності з сертифікацією GLOBALG.A.P та сертифікації робочих умов. Ці стандарти впливають на різні аспекти діяльності та управління в аграрному бізнесі. Дотримання цих стандартів є критичним для підвищення конкурентоспромож-

ності бізнесу як на державному, так і на глобальному ринках. Впровадження цих компонентів у діяльність підприємств аграрного сектору економіки сприяє їх успішному функціонуванню та розвитку в сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Business_landing (2018). Preferred by Nature. URL: <https://www.preferredbynature.org/business>
2. Conventions and protocols (2002). NORMLEX – Information System on International Labour Standards. URL: <https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12000:0::NO>
3. Create a workplace to help your workforce thrive (2024). EY Deutschland – Building a better working world. URL: https://www.ey.com/en_gl/media/webcasts/transformation-leadership-human-centric-change/create-a-workplace-to-help-your-workforce-thrive
4. Global Human Capital Trends (2024). Deloitte Insights. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/human-capital-trends.html#read>
5. ISO 14001 Environmental Management Systems (2015). US EPA. URL: <https://www.epa.gov/ems#:~:text=An%20EMS%20is%20a%20set,and%20increase%20its%20operating%20efficiency>
6. ISO 22000 Food safety management systems (2018). BSI logo. URL: <https://knowledge.bsigroup.com/categories/food-and-agriculture?creative=690867971981&keyword=iso%2022000&matchtype=b&>
7. ISO 45001:2018 (2018). ISO. URL: <https://www.iso.org/standard/63787.html>
8. Nuscheler, D., Fiocco, D., Prabhala, P., Perdur, R. M., Degnan, R., Brennan, T., & Gautam, Y. (2024, 21 May). *From bytes to bushels: How gen AI can shape the future of agriculture*. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/agriculture/our-insights/from-bytes-to-bushels-how-gen-ai-can-shape-the-future-of-agriculture>
9. OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-32 maps key output, consumption and trade trends (2023). Newsroom. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/oecd-fao-agricultural-outlook-2023-32-maps-key-output--consumption-and-trade-trends/en>
10. Smart farm assurance solutions. GLOBALG.A.P. URL: <https://www.globalgap.org/>
11. Standards Work in Progress (2004). Fairtrade International. URL: <https://www.fairtrade.net/standard/work-in-progress>
12. USDA Launches Program to Support Agricultural Employers and Farmworkers, Aiming to Increase Economic and Supply Chain Resilience as Part of President Biden's Investing in America Agenda (2023). USDA. URL: <https://www.usda.gov/media/press-releases/2023/09/22/usda-launches-program-support-agricultural-employers-and>
13. What does net zero mean for agriculture? (2024). Rabobank. URL: <https://research.rabobank.com/far/en/sectors/regional-food-agri/what-does-net-zero-mean-for-agriculture.html>

EMPLOYERS' NEEDS IN THE AGRICULTURAL SECTOR: INTERNATIONAL REGULATION

The post-war fact reconstruction of the country's economic sector requires an effective format for rapid growth; it is relevant to focus on the international organizations achievements in terms, norms and standards aimed at promoting fair labor practices, enhancing safety, and encouraging sustainable agricultural practices. The aim of this article is to summarize the existing international standards, policies, principles, and requirements for the needs of employers in the economy agricultural sector. To achieve this goal, it is necessary to perform the following tasks: analyze international standards and ISO regulations, principles and recommendations of GLOBALG.A.P., evaluate FAO and ILO policies and recommendations, and explore the directions of socially responsible business in the agro-sector. The standards of the International Organization for Standardization (ISO) play a key role in agricultural economy sector business regulating and are designed to ensure food safety, environmental management, and social responsibility. They are closely interconnected and interdependent with GLOBALG.A.P. and working conditions Certification. These standards affect various aspects of activity and management in the agricultural business. Adhering to these standards is critical for enhancing business competitiveness both at the national and global levels. Implementing these components into the activities of enterprises in the agricultural sector contributes to their successful functioning and development in modern conditions.

Key words: agricultural sector of the economy, employers' needs, ISO standards, certification.